

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน: การปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์

Phra Chao Liab Loke of Wat Kok in Tha Nao Sub-district, Phu Phiang
District, Nan: Transliterations, Translation and Analytical Study

¹พระมหาจักรกฤษณ์ อินทสโร (อินต๊ะสอน) ²พระชยานันตมุนี

³ชำนาญ เกิดช่อ ⁴สว่างจิต ชันดี

¹ Pramaha Jakkrit Intasaro (Intasorn) ² Phrachayanantamunee

³ Chamnarn Kerdchor ⁴ Sawangjit Khantee

¹²³⁴วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³⁴ Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

¹ Corresponding Author, Email: phramahajakkrit12@gmail.com

Received October 8, 2023; Revised November 23, 2023; Accepted: December 2, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน 2) เพื่อปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก 3) เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านประวัติความเป็นมา พบว่า คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มี 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง จารเมื่อ พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี 2) ด้านปริวรรตและแปลคัมภีร์ พบว่า คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัยปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า และ 3) ด้านวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) วิเคราะห์รูปลักษณ์และการนำไปใช้ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา หน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ผู้ที่เป็นผลงานของกัญไชย ภิกขุ เส้นอักขระมีความสวยงามอ่านง่าย ภิกขุสงฆ์ใช้เทศนาในเทศกาลเข้าพรรษา (2) วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาหลักพบว่า โครงสร้างและเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย บทอุเทศ (บทขึ้นต้น) บทนิเทศ (เนื้อหา) และบทปฏิณิเทศ (บทลงท้าย) (3) วิเคราะห์หลักธรรม หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์คือ ความเพียร ศีล 5 หลักอภยธรรม 5 หิริโอตตปปะ อนุปปฟกัถา สัมปัตติ-สุข มิจฉาทิฏฐิ ยมกปฏิหาริยะ อกุศลมูล อินทริยสังวรและธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และ (4) วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ เหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์คือ พระพุทธเจ้ามอบพระเกศาธาตุ ประทับรอยพระบาท โปรดยักษ์ โปรดพยานาค ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ พระเจ้าอโศกกับพระพุทธเจ้าและการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

คำสำคัญ: การปริวรรต; การแปล; การศึกษาวิเคราะห์; คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก; จังหวัดน่าน

Abstract

This article aimed: 1) to study the history of the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok in Tha Nao Sub-district, Phu Phiang District, Nan Province, 2) to transliterate and translate the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok and, and 3) to analyze the Phra Chao Leib Lok of Wat Kok. This is documentary research. This research was found that: 1) in history, the Phra Chao Liab Lok of Wat Kok had 11 bindings, whose names in writing disappeared. Approximately, it was written in 1915 and was 107 years old, 2) in translating and translating Phra Chao Liab Lok of Wat Kok, its scriptures had 11 manuscript bindings, totaling 475 pages, so, I transliterated and translated 130 pages, and 3) in analyzing the scripture, 4 aspects were found that: 1) an analyzing of the physical appearance and practical usages shows that Wat Kok edition of the Phra Chao Liab Lok scriptures refers to Lanna palm leaf scripture, measuring 5 cm. in width and 51.5 cm. in length. The craftsmanship of the character lines is exquisite, easy reading. Furthermore, Buddhist monks always use this scripture for preaching during the Buddhist Lent festival, 2) an analyzing of the main structure and content of the scriptures reveals that it consists of three sections, the Uddesa (beginning chapter), the Niddesa (content), and the Paṭiniddesa (ending chapter), 3) an analyzing of the Buddhadhamma principles presenting in the scriptures demonstrates such as diligence, five precepts, the adherence to the five principles of morality, Hiriotappa, Anupubbikathā, Sampatti-sukha, Micchādittḥi, Yamakapatihariyā, Akusalamūla, Indriyasamvara, and Dhammacakkappavattana Sutta. Lastly, 4) an analyzing of significant events reveals the presence of seven important occurrences, namely, the bestowal of Lord Buddha's hair relics, the imprinting of Lord Buddha's, Footprints of Lord Buddha, the witnessing of the Nagas of the Declining Era of Humanity, King Ashoka and the Buddha, and the division of the relics.

Keywords: Transliterations; Translation; Analytical Study; Phra Chao Liab Loke of Wat Kok; Nan Province

บทนำ

พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่สะท้อนเรื่องราวการเผยแผ่พุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้าเองไปยังบริเวณตั้งแต่สิบสองปันนาลงมาถึงล้านนาและล้านช้าง (รัตนพร เศรษฐกุล, 2552) การสร้างตำนานที่ผสมผสานพุทธประวัติเข้ากับภูมิสถานในดินแดนของชนเผ่าไทเพื่อสร้างพุทธตำนานท้องถิ่นที่ร้อยสอดสายสัมพันธ์ของชนเผ่าไทในดินแดนล้านนา (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2548) สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับเรื่องราวของผู้คนและสังคมทั้งในระดับภูมิภาคภายใต้บริบทของพุทธศาสนาที่ในตำนานกล่าวว่าเป็นดินแดนสุวรรณภูมิ (เจียรชัย อักษรดิษฐ์, 2552) แสดงว่าวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องนี้เป็นการเสด็จเยือนดินแดนนอกชมพูทวีปของพระพุทธเจ้าว่า พระองค์เสด็จยัง

ดินแดนสุวรรณภูมิ วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้ทำให้เกิดการจารึกแสงบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมีตามแนวคิดพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน การเสด็จยังดินแดนสุวรรณภูมิของพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก ได้แก่ พระอานนท์พระอินทร์และพระเจ้าอโศก สู่การกลายเป็นนิทานอธิบายเหตุที่มาของชื่อบ้านนามเมือง และทำให้เข้าใจถึงความสามารถของผู้แต่งวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องเล่าและตำนานอธิบายเหตุ เห็นถึงวิถีชีวิต และความเชื่อของผู้คนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่ทรงคุณค่าและเป็นวรรณคดีไทยเรื่องสำคัญของทางภาคเหนือและภาคอีสานการศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงที่มาด้วย วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้เป็นวรรณคดีที่ได้รับอิทธิพลมาจากล้านช้าง พระเจ้าเลียบโลกเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่มาจากอาณาจักรล้านช้าง ตั้งแต่ พ.ศ. 2058 โดยมีพระภิกษุชาวล้านช้างชื่อว่า “พระเทพกุลเถระ” แต่ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า พระภิกษุรูปนี้เป็นผู้แต่งถึงแม้ว่าวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้จะพบกับข้อมูลที่มาว่า เป็นงานคัดลอกมาจากบันทึกของพระธรรมรสแห่งหงสาวดี โดยพระมหาโพธิสมภารแห่งล้านนาเป็นผู้คัดลอกคนแรกและยังมีพระภิกษุและฆราวาสผู้ช่วยคัดลอกวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้สืบทอดมาอีกหลายรุ่น ผู้ศึกษาอ่านและศึกษาพระเจ้าเลียบโลกอย่างถี่ถ้วนก็ไม่ตัดสินใจเชื่อว่า วรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาเรื่องนี้มาจากการคัดลอกหนังสือพระธาตุและพระพุทธบาทเพียงอย่างเดียว พอนำพระเจ้าเลียบโลกมาศึกษาเทียบเคียงกับวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกา และวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่ประพันธ์ก่อนพระเจ้าเลียบโลกพบว่ามีฉากและเหตุการณ์ในพระเจ้าเลียบโลกไปคล้ายคลึงพอสมควร แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าเลียบโลกได้รับอิทธิพลการประพันธ์มาจากวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องอื่นด้วย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างวรรณคดีพุทธศาสนาเรื่องอื่นกับพระเจ้าเลียบโลก (สมหมาย เปรมจิตต์, 2524) หรือเพื่อแสดงให้เห็นถึงการรับอิทธิพลจากวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกา และวรรณคดีพุทธศาสนาล้านนาที่มีต่อการประพันธ์พระเจ้าเลียบโลก

ในภาคเหนือของประเทศไทยมีเอกสารโบราณเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งจารด้วยอักษรพื้นเมืองล้านนาที่เป็นอันรู้จักกันอย่างแพร่หลายในอดีต คือตำนานพระเจ้าเลียบโลก (สินีนาฏ สมบูรณ์เอก, 2555) หรือตำนานพระบาท ที่พระภิกษุสามเณรใช้ในการเทศนาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าถึงการเรียนรู้พุทธประวัติและตำนานสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ อันได้แก่พระธาตุหรือรอยพระพุทธบาท นอกจากนี้ตำนานดังกล่าวยังได้กล่าวถึงอาณาจักรล้านนาเช่น นครหริภุญชัย(ลำพูน) เขตแดนคันคร(ลำปาง) และนันทบุรี(น่าน) เป็นต้น เมื่อพิจารณาความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้แล้ว เป็นเรื่องเล่าที่พระพุทธเจ้าได้เดินทางออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ประทับรอยพระบาทหรือบางสถานที่ได้ประทานพระสารีริกธาตุอันทำให้เกิดปูชนียวัตถุมากมายหลายแห่ง ทำให้ผู้คนได้มีความเลื่อมใสศรัทธาเคารพสักการะต่อสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุและเป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าจริงๆ

ดังนั้น ด้วยเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยเรื่อง “คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน: การปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์” โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน ปริวรรต แปล และวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าน้าว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน
2. เพื่อปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน
3. เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ
2. ปริวรรตคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นภาษาคำเมือง
3. แปลสรุปย่อคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นภาษาไทยกลาง
4. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ
5. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ สรุปผลวิจัยเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ด้านผู้แต่ง ผู้จาร สมัยที่จารและผลงานของผู้จาร 2) ด้านโครงสร้าง 3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ

1) ด้านผู้แต่ง ผู้จาร สมัยที่จารและผลงานของผู้จาร คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ ทั้ง 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ปรากฏสมัยที่จาร คือ จ.ศ. 1277 (พ.ศ.2458) มีอายุเก่าแก่ถึง 107 ปี ผลงานผู้จาร ไม่ปรากฏข้อมูลผลงานผู้จาร แต่ปรากฏชื่อผู้จารทุกผูก

2) ด้านโครงสร้าง ทั้ง 11 ผูกมีโครงสร้างคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ นิเทศ ปฏินิเทศ

ผูกที่ 1 บทอุเทศ กล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ บทนิเทศ กล่าวถึงการเสด็จโปรดสัตว์โลกตามเมืองต่างๆ เช่น พาราณสี ประเทศอินเดีย เมืองลี้ อาณาจักรหริปัญไชย บทปฏินิเทศ กล่าวถึงเทวดาชื่ออาหะสักะ รักษาพระธาตุและรอบพระบาทของพระพุทธเจ้า และเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผูกที่ 2 บทอุเทศ กล่าวถึงพุทธกิจห้าประการของพระพุทธเจ้า และการเริ่มเสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์ไปตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ บทนิเทศ กล่าวถึงการอุปติแห่งพระมหาเจดีย์ธาตุดอยสิงคุตรระ อันประเสริฐที่เมืองธัญญนครและตำนานพระบาทพระธาตุทั้งหลาย บทปฏินิเทศ กล่าวว่เมื่อถึงฤดูเดือนสี่เดือนห้า (เหนือ) ประชาชนทั่วทุกสารทิศต่างก็พากันเดินทางมานมัสการ เวียนประทักษิณบูชาพระมหาชินะธาตุอันมีศรีรุ่งเรืองดงาม

ผูกที่ 3 บทอุเทศ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่ง เสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์พร้อมกับด้วยพระมหากษัตริย์และเหล่าพระสาวก มีพระอินทร์ถือนัฏฐะเหนือพระ

เศียร เสด็จไปสู่เมืองสุวรรณภูมิ เมืองจำปา และเมืองทวารวดี บทนิเทศ กล่าวถึงตำนานพระบาท พระธาตุ พระพุทธองค์ทำนายว่าต่อไปจะเป็นที่ประดิษฐานพระเกษธาตุ 4 องค์ เมื่อพระองค์ ปรีณิพพานแล้วจะเป็นที่ประดิษฐานพระนลาฏธาตุ บทปฏินิเทศ เหล่าเทวดาและพรหมต่างมา นมัสการบูชาพระชินธาตุ ครั้งเสด็จลงมาปรากฏกลิ่นดอกไม้ของหอม และเสียงอันเป็นทิพยดนตรีดัง กึกก้องไพเราะกังวาล จากนั้นกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผูกที่ 4 บทอุเทศ ทรงพิจารณาอายุพรรษาในกาลเสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์ บัดนี้พระองค์มี อายุได้ 60 พรรษาเหลือเวลาอีก 20 พรรษาจะครบ 80 พรรษาก็จะปรีณิพพาน บทนิเทศ กล่าวถึงพระ พุทธองค์เสด็จเมืองห่อ เขตยูนานและย้อนกลับมา เขตสิบสองปันนาได้ประทับรอยพระบาทและ ประทานพระเกษา บทปฏินิเทศ พระองค์เสด็จถึงผาแรมและทรงทำนายสถานที่ และกล่าวเวลาที่จาร เสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา ญาติพี่น้อง

ผูกที่ 5 บทอุเทศ พระองค์เสด็จออกจากผาแรม ไปถึงสถานที่แห่งหนึ่งมีผู้คนตามนิคมบ้าน น้อยเมืองเล็กมานมัสการ พระองค์ทรงบังเกิดความกรุณาได้ประทับพระบาทไว้เพื่อให้เป็นที่ยูชาแก่คน และเทวดา บทนิเทศ เสด็จประทับรอยพระบาทลงคิดลงแว่น ประทับรอยพระบาทเมืองเชียงแขง เมืองขึ้นม่อน พระบาทแท้ พระบาทผานอน พระบาทบ้านทอง พระบาทผาน้อย เสด็จเมืองเชียงครั่ง ประทับรอยพระบาทผาดอยหรือพระบาทผาคำ ต่อไปที่พระบาทผาขาว บทปฏินิเทศ ประชาชน ล่องเรือหรือแพ เมื่อมาถึงหาดผาคำต้องขึ้นไหว้แลสักการบูชาพระบาทและบูชาเทวดาเพื่อความเป็น สิริมงคล

ผูกที่ 6 บทอุเทศ เมื่อพระองค์ทำนายพระบาทผาคำเสร็จแล้ว พ่อดำนิมนต์พระพุทธองค์และ เหล่าพระสาวกไปพักผ่อนอิริยาบถ ณ เรือนของตน บทนิเทศ พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทตาม สถานที่ต่าง ตรากจนถึงสมัยพระอรียเมตไตรย เนื้อความต่อไปอธิบายเหตุแห่งอายุมนุษย์ในกัปต่างๆ บทปฏินิเทศ ทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระอานนท์ พระอรหันต์ และพระยาอโศก ตลอดถึงเหล่า เทวดาทั้งหลาย เรื่องการอุบัติขึ้นและอายุของสรรพสัตว์ในยุคพระศรีอริยเมตไตรย

ผูกที่ 7 บทอุเทศ พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากผาภูปัจข้าง เพื่อปินตบาต ไปตามบ้านเรือนอัน ผู้คนอาศัยอยู่ ทรงพิจารณาเห็นผู้คนตื่นเข้ามาตักบาตรได้ทันและบางหลังคาเรือนตื่นสายไม่ทันได้ ทำบุญ ทรงทำนายบ้านที่ตื่นสายว่า บ้านนอนหลับตาย บทนิเทศ พระพุทธเจ้าเสด็จประดิษฐานพระ เกศาธาตุ ณ ดอยเมืองขึ้น และเสด็จประทับรอยพระบาทยังบ้านดาวลงที่ 1 ต่อไปพระบาทบ้านแก้ว เสด็จปราสาทพุกยักซ์ เมืองอาฬวี ประทับรอยพระบาทซ้อนรอยพระบาทพระพุทธเจ้าพระองค์ บทปฏินิเทศ ทรงประทับรอยพระบาทไว้ที่เจียงผาและเสด็จไปเมืองนาง ทรงประทับรอยพระบาท จากนั้นเสด็จไปเมืองเชียงตุง ประทับรอยพระบาทไว้เพื่อเป็นที่สักการะและบูชาของคนและเทวดา ทั้งหลาย

ผูกที่ 8 บทอุเทศ กล่าวถึงพระองค์ทรงจาริกจากเมืองเชียงตุงสู่เมืองโยนก โดยปรากฏสถานที่ สำคัญดังนี้เมืองพยาก เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองพะยาว เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองแพร่ บ้านลัวะเขตเมืองหงสาวดีและสถานที่ในเขตเมืองลี้ เป็นต้นพุทธกิจ บทนิเทศ พระองค์ทรงประทาน พระเกษา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ และเหตุการณ์

สำคัญพระองค์ทรงโปรดแสดงปาฏิหาริย์ปราบมิถุนาภิบาลของยักษ์บนดอยโลหภูมิบรรพต บทปฏินิเทศ ทรงเทศนาสั่งสอนให้เว้นจากบาปอกุศลทั้งปวงและรักษาศีล 5 และกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดาญาติพี่น้อง

ผูกที่ 9 บทอุเทศ พระพุทธเจ้าทรงจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองโยนก แลบลุ่มแม่น้ำปิง เขตเมืองฝางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้แก่ เมืองฮอด เวียงกุมกาม เมืองเชียงใหม่ เมืองยวม เมืองพระบาง เมืองแปร เมืองตะไกร้ง ดอยอ่างสรงเชียงดาว เป็นต้น บทนิเทศ พระองค์ทรงประทาน พระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ ทรงแสดง อธิปาฏิหาริย์คลายมานะหยาบกระด้างของพญานาคให้เกิดความเลื่อมใส และทรงโปรดสั่งสอนพระ ยายักษ์ที่ดอยอ่างสรงให้ตั้งอยู่ครองครองธรรม ทั้งนี้พระองค์ทรงบวชให้แก่กบวชชาวพม่า 2 รูป ให้เป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา บทปฏินิเทศ การจุติของพระยาธรรมิกราช และการสนทนากันระหว่างกวางคำและกระต่ายเผือกเรื่องมูลเหตุของความเสื่อมกลียุคในอนาคต และกล่าวเวลาที่จารเสร็จ ปีและสถานที่จาร การตั้งจิตอธิษฐานของผู้จาร ชื่อผู้จาร และการอุทิศส่วนกุศลให้บิดามารดา ญาติพี่น้อง

ผูกที่ 10 บทอุเทศ กล่าวถึงพุทธคำทำนายของพระพุทธเจ้าต่อพระอินทร์ เกี่ยวกับความ เจริญรุ่งเรืองและมูลเหตุของความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงห้าพันปี บทนิเทศ พระสงฆ์หมู่หนึ่ง จะหล่อพระพุทธรูป 5 องค์ด้วยทองเหลือง ทองคำ แก้วมณี หินและไม้จันทน์ นำไปประดิษฐานใน เมืองต่างๆ 5 เมือง และเมื่ออายุพระพุทธศาสนาล่วงเข้าเขต 3,000 ปี พระพุทธรูปทั้ง 5 องค์จะมา รวมกัน ณ เมืองเดียวกัน จะบังเกิดพระยาธรรมิกราชองค์หนึ่งมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ในช่วง นั้น พระสงฆ์อริยวาสีจะค่อยๆ หดไปด้วยพอใจที่จะมาอยู่วัดในเมืองคือคามวาสี บทปฏินิเทศ ว่า อิน ทาธิราชเจ้าบอกกล่าวยังถ้อยคำ แก่ฤๅษีผู้รักษาดอยเขาค้ำหลวง เมืองหริภุญชัยนครนั้นแล้วก็เสด็จสู่ยัง วิมานของพระองค์

ผูกที่ 11 บทอุเทศ กล่าวถึงพระประวัติตั้งแต่การประสูติ การตรัสรู้ การจาริกเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พรราชาแรกจนถึงพรราชาสุดท้าย กระทั่งพระองค์ปรินิพพาน บทนิเทศ หลังจากถวายพระเพลิง พระสารีริกธาตุได้แพร่กระจายสถิตอยู่ ณ สถานที่เขตเมืองหงสาวดี โยนก เชียงตุงและสิบสองปันนา บทปฏินิเทศ พระยาอโศกมหาราชทรงสร้างเจดีย์และบรรจุพระธาตุตาม พุทธทำนายของพระองค์ ทั้งนี้ยังกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุ รอยพระบาท ของราชวงศ์มังราย ล้านนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบมา

3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นการพรรณนาเชื่อมโยง พื้นที่ในการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า เช่นการแสดงพระธรรมเทศนา การบิณฑบาต ประทาน รอยพระบาท ประทานพระเกศาธาตุ และทำนายการประดิษฐานการพระสารีริกธาตุ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า การปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัด กอก จังหวัดน่าน สรุปได้ดังนี้

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัย ปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า

ผูกที่ 1 การเสด็จออกบรรพชา จนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและออกเสด็จเทศนาธรรม สั่งสอน ประชาชนตามเมืองใหญ่ เมืองน้อยต่างๆ โดยเริ่มออกเทศนาตั้งแต่เมืองพาราณสีประเทศ

อินเดียจนล่วงเข้าไปในเขตเมืองลี้ อาณาจักรทริปุญชัย เพื่อประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกษาธาตุ รวมทั้งทรงทำนายนาคตของสถานที่เหล่านั้น

ผู้กที่ 2 ดำเนินการอุบัติแห่งพระมหาเจดีย์ธาตุดอยสิงคุตรระอันประเสริฐที่เมืองธัญญนคร และดำเนินพระบาทพระธาตุทั้งหลาย

ผู้กที่ 3 ดำเนินพระบาทพระธาตุ พระพุทธรองค์ทำนายว่าต่อไปจะเป็นที่ประดิษฐานพระเกษาธาตุ 4 องค์ เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วจะเป็นที่ประดิษฐานพระนลาฏธาตุ

ผู้กที่ 4 พระพุทธรองค์เสด็จเมืองฮ่อ เขตยูนนาน และย้อนกลับมาเมืองอ เขตสิบสองปันนาได้ประทับรอยพระบาทที่เมืองฮ่อ และเมืองแซ บ้านแจ้คำ บ้านเขียว และเสด็จประทับรอยพระบาทขนาดย่อที่ดอยผาน้อย เมืองอาฬวี (เมืองลา) เสด็จเมืองเชียงใต้ เชียงเหนือ บ้านแจ้ค่อนยาม ห้วยน้ำอุ้น (อุ้น) ในเขตบ้านล้านองค์ บ้านแก้ว เมืองซื่อหาง เมืองลือ เมืองผาง (ฟางร้าย) เมืองคนใจหมื่น (ใจแคบ) เมืองบาง เมืองแซทอง หมู่บ้านจอมทอง และเมืองร่มฟ้าร่มซึ่งพระองค์ได้เสวยภัตตาหารแล้วประทับรอยพระบาทต่อที่เมืองอุไต จากนั้นเสด็จที่เมืองน้อยอ้อยเหลืองที่ดอยผาแรม เมืองซุง

ผู้กที่ 5 พระพุทธรองค์เสด็จออกจากดอยผาแรม โปรดชาวเมืองแล้วประทับรอยพระบาทที่เมืองซางหลวง ต่อไปประทับรอยพระบาทเมืองลา เมืองบาน บ้านหลวง พันแข้ง บ่อแร่ (บ้านบ่อหลวง) บ่อเจ็ดลำแตง เมืองลาใต้ ลาเหนือ จากนั้นเสด็จประทับรอยพระบาทลงคิดลงแวน ประทับรอยพระบาทเมืองเชียงแข็ง เมืองขึ้นม่อน (ดอยผารูปช้าง) พระบาทแท้ (แร่หินกรวด) พระบาทผานอน พระบาทบ้านทอง พระบาทผาน้อย เสด็จเมืองเชียงครั้ง ประทับรอยพระบาทผาดอยหรือพระบาทผาคำต่อไปที่พระบาทผาขาว

ผู้กที่ 6 พระพุทธรเจ้าประทับรอยพระบาทตามสถานที่ต่าง ๆ トラバจนถึงสมัยพระอริยมัตไตรย เนื้อความต่อไปอธิบายเหตุแห่งอายุมนุษย์ในกัปต่าง ๆ

ผู้กที่ 7 พระพุทธรเจ้าเสด็จประดิษฐานพระเกศาธาตุ ณ ดอยเมืองขึ้น และเสด็จประทับรอยพระบาทยังบ้านดาวลงที่ 1 ต่อไปพระบาทบ้านแก้ว เสด็จปราบอาฬวกยักษ์ เมืองอาฬวี ประทับรอยพระบาทซ้อนรอยพระบาทพระพุทธรเจ้าพระองค์ ที่มีในตำนานกล่าวถึงกวางคำและเรื่องราวของอาฬวกยักษ์ซึ่งกินคนในเมืองอาฬวีจนเกือบหมด จนถึงพระยาอาฬวีต้องส่งพระราชาบุตรไปให้ยักษ์กิน พระพุทธรองค์ปราบพยศยักษ์ได้ ให้ยัดถีถีสล 5 และพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งให้ส่งคืนราชาบุตรแก่พระยาอาฬวี พระองค์อยู่จำพรรษา ณ อังคารเจดีย์ ดอยโลหฤตร ตามคำอาราธนาของพระยาอาฬวี

ผู้กที่ 8 พระองค์ทรงจาริกจากเมืองเชียงตุงสู่เมืองโยนก โดยปรากฏสถานที่สำคัญดังนี้ เมืองพยาก เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองพะยาว เมืองลำปาง เมืองน่าน เมืองแพร่ บ้านลัวะเขตเมืองหงสาวดีและสถานที่ในเขตเมืองลี้ เป็นต้น พุทธกิจ พระองค์ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ และเหตุการณ์สำคัญพระองค์ทรงโปรดแสดงปาฏิหาริย์ปราบมิถาภิภูษิของยักษ์บนดอยโลหฤฏบรรพต และสั่งสอนให้เว้นจากบาปอกุศลทั้งปวงและรักษาศีล 5 นอกจากนั้นพระองค์ทรงสร้างศาสนทายาทด้วยการบวชให้พ่อค้าเกลือชาวลัวะ 7 คน และบวชให้อัสสชิฤษี อุตลฤษี ด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา จากนั้นทรงสอนพระกรรมฐานให้

ผู้กที่ 9 พระพุทธรเจ้าพระองค์ทรงจาริกไปสถานที่ในเขตเมืองโยนก แถบลุ่มแม่น้ำปิง เขตเมืองฝากฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ได้แก่ เมืองฮอด เวียงกุมกาม เมืองเชียงใหม่ เมืองยวม เมืองพระบาง เมืองแพร่ เมืองตะไกร้ง ดอยอ่างสลุงเชียงดาว เป็นต้น พุทธกิจและเหตุการณ์สำคัญ พระองค์

ทรงประทานพระเกศา และประทับรอยพระบาท พุทธทำนายสถานที่ประดิษฐานพระสารีริกธาตุ นอกจากนี้พระองค์ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์คล้ายมานะหยาบกระด้างของพญานาคให้เกิดความเลื่อมใส และทรงโปรดสั่งสอนพระยายักษ์ที่ต้อยต่ำสงฆ์ให้ตั้งอยู่ครองครองธรรม ทั้งนั้นพระองค์ทรงบวชให้แก่กบวชชาวพม่า 2 รูป ให้เป็นพระภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา นอกจากนี้พบว่า มีการสร้างรูปจำลองพระพุทธรูปเจ้าขึ้น โดยกุมภเศรษฐีชาวทมิฬเพื่อเป็นพุทธรูปบูชา และทำเรื่องกล่าวถึงการจุติของพระยาธรรมิกราช และการสนทนากันระหว่างกวางคำและกระต่ายเผือกเรื่องมูลเหตุของความเลื่อมกลียุคในอนาคต

ผู้ที่ 10 พุทธทำนายนายของพระพุทธรูปเจ้าต่อพระอินทร์ เกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองและมูลเหตุของความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงห้าพันปี ซึ่งแต่ละพันปีพระยาธรรมิกราชจะจุติลงมาช่วยเหลือมนุษย์และทำนุบำรุง พยุ่งพระพุทธศาสนาให้ครบห้าพันปี

ผู้ที่ 11 พระประวัติตั้งแต่การประสูติ การตรัสรู้ การจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พรรษาแรกจนถึงพรรษาสุดท้าย กระทั่งพระองค์ปรินิพพานหลังจากถวายพระเพลิง พระสารีริกธาตุได้แพร่กระจายสถิตอยู่ ณ สถานที่เขตเมืองหงสาวดี โยนก เชียงตุงและสิบสองพันนา และเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของพระยาอโศกมหาราชทรงสร้างเจดีย์และบรรจุพระธาตุตามพุทธทำนายของพระองค์ ทั้งนี้ยังกล่าวถึงการทำนุบำรุงพระธาตุ รอยพระบาท ของราชวงศ์มังรายล้านนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) วิเคราะห์รูปลักษณ์และการนำไปใช้ พบว่า (1) ด้านรูปลักษณ์ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา จาร พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี มีหน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ลายมือในการจารผู้คนที่ 1 และผู้ที่ 11 ซึ่งเป็นผลงานของ กัญไชยภิกขุเส้นอักษรมีความสวยงามอ่านง่าย ส่วนผู้อื่นๆ เส้นอักษรตัดกันทำให้อ่านยาก (2) ด้านการนำไปใช้ ภิกษุสงฆ์ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อย้ำถึงความสำคัญของปูชนียสถานในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการเดินทางมาของพระพุทธรูปเจ้า การประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท พระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุ โดยจะนำคัมภีร์ฉบับย่อมาใช้เทศนาในโอกาสที่มีงานเทศกาลฉลองและสักการบูชาประจำปี

2) วิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาหลัก พบว่า โครงสร้างและเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย บทอุเทศ (บทขึ้นต้น) บทนิเทศ (เนื้อหา) และบทปฏิณิเทศ (บทลงท้าย) ดังตัวอย่างคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฯ ผู้ที่ 1 บทอุเทศ ขึ้นต้นว่า นะโมตัสสตุฯ มหาการุณนิโก นาโถ หิตาย สัพพะปาณินัง ปุเรตวา ปารมี สัพพาปัตโต สัมโพธิมุตตะมังติฯ สารโว ดุราสัปปุริสเสตังหลาย มหาการุณนิโก นาโถ อันว่าพระพุทธรูปเจ้าแห่งเรา ต้นประกอบด้วยมหาการุณาในสัตตตะโลกทั้งหลายมากนัก ปุเรตวา ก็พำเพ็ญปารมี สัพพา ยังปารมีธรรมตั้งมวลง อันได้ สามสิบทัศ กับตั้งมหาปริจาคะทานใหญ่ 5 ประการ เสี่ยงกาลอันนานได้ ชาวอสงไขย ปลายแสนมหาภัย หิตา เพื่อหื้อเป็นคุณเป็นประโยชน์ะ สัพพะปาณินัง แก่สัตว์ทั้งหลายทั้งมวลแล หิ ด้วยมีแต่ อตถะอธิบายมา พระพุทธรูปเจ้าแห่งเราบังเกิดยังความยินดี กรุณาในสัตตโลกทั้งหลาย แก่เมื่อเจ้าได้เกิดเป็นมานะจะฉายหน่มผู้หนึ่งชื่อว่า มาตุธารณะมานะวะ วันนั้นก็ได้อุปัฏฐากเลี้ยงดูยังแม่แห่งตน เจาก็เอาแม่ขึ้นขี่สำเปาไปกับป้อกำสำเปา 500 คน นานได้ 8 วัน ไปถึงด้ามกลางน้ำสมุทร เรือสำเปาก็แตกฟุ้งไป พ่อค้าตั้งหลายสิบหายตายเป็นเหยื่อ แห่งปลาและเต่าตั้งหลายนับเสี่ยงหันแล ในกาลนั้นมาตุธารณะมานะวะต้นนั้น ประกอบด้วยกำลังเปียร บทนิเทศ มีเนื้อหาโดยสรุปว่า การเสด็จออกเทศนาครั้งบรรพชาจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แก่

ประชาชนตามเมืองใหญ่ เมืองน้อยต่างๆ เริ่มออกเทศนาตั้งแต่เมืองพาราณสีประเทศอินเดียจนล่วงเข้าไปในเขตเมืองลี้ อาณาจักรหริปุญชัย เพื่อประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกศาธาตุ รวมทั้งการที่ทรงทำนายอนาคตกาลของสถานที่เหล่านั้น บทปฏินิเทศ ลงท้ายว่า เพื่อหื้อเป็นที่ไหว้และบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลายนั้นและ พระบาทแห่งพระพุทธเจ้าอันนั้นมีในทิศะ แห่งวันออกผาด่านที่นั่นแล้ว พระก็เสด็จเมื่อสู่เมืองโกสัมพี ก็อยู่ในนิมิตะอารามก็มีวันนั้นและ ในเมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว ยังมีอรหันตาเจ้า 5 ตน จึงนำเอาธาตุเข้ามาจุไว้ในประเทศยางจงวที่นั่น ด้วยดั่งพระพุทธเจ้าหากทำนวยไว้นั้น พร้อมกับด้วยท้าวพระยาเสนาอำมาตย์แล้ว ชาวเมืองตั้งหลายมากนักราชุดชุมเล็ก 7 วาไว้หื้อเป็นที่ไหว้แก่คนและเทวดาทั้งหลายและ เทวดาตนหนึ่งชื่อดาหะสั๊กกะอยู่รักษาธาตุและพระบาทเจ้าและ เทวดาตนนั้นหากเป็นหลานพระยาอโศกธัมมะราชะนั้น ตายจากอันเป็นหลานพระยาอโศกลวดได้มาเป็นเทวดาอยู่รักษาธาตุและพระบาทยางจงผาด่านที่นี้ก็มิและ ธาตุกัณฐัง นิภูติตั้ง กล่าวหื้อพระบาทและพระธาตุผูกต้นก็แล้วเท่านั้นก่อนแล ประิบุณณะแล้วยามกองงาย เป็นต้น

3) วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบล ท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน หลักธรรมที่ปรากฏเด่นชัดตามลำดับดังนี้ ผู้ที่ 1 ความเพียร ผู้ที่ 2 ศีล 5 ผู้ที่ 3 หลักอภยธรรม 5 ผู้ที่ 4 หิริโอตตัปปะ ผู้ที่ 5 อนุปปทิกกา ผู้ที่ 6 สัมปัตติ-สุข ผู้ที่ 7 มิจฉาทิภูติ ผู้ที่ 8 ยมกปฏิหาริยะ ผู้ที่ 9 อกุศลมูล 3 ผู้ที่ 10 อินทริยสังวร และผู้ที่ 11 ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

4) วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกอก ตำบลท่านาว อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน พบว่า 1) เหตุการณ์พระพุทธเจ้ามอบพระเกศาธาตุ การมอบพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้ามีเหตุ 3 ประการ คือ (1) ทรงทำตามพุทธประเพณี เช่น พระพุทธเจ้าทรงมอบพระเกศาธาตุแก่พ่อค้าสองพี่น้องนามว่า “ตปุสสะ” และ “ภัลลิกะ” นำไปประดิษฐานร่วมกับพระเกศาธาตุของอดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 3 ยังกรุงอุปลนคร (กรุงหงสาวดี) (2) สถานที่ที่เหมาะสมแก่การรองรับพระศาสนา เช่น หลังจากพระพุทธเจ้าโปรดยักขที่อาศัยอยู่บนโลหกุญบรรพต (ดอยจอมทอง) ในเมืองพะยากแล้ว พระองค์ทรงประทับอยู่บนโลหกุญบรรพต ขุนลัวะผู้เป็นเจ้าปกครองเมืองพะยากนำอาหารและน้ำดื่มขึ้นไปถวายพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณาว่า สถานที่แห่งนี้เหมาะสำหรับตั้งพระศาสนา พระเจ้าอโศกจึงทูลขอพระเกศาจากพระพุทธเจ้า เพื่อประดิษฐานไว้ในดินแดนแห่งนี้โดยนำผอบทองมารองรับแล้วใส่ไว้ในผอบแก้วมรกตสี่เปลือกไม้เขียวอีกชั้นหนึ่งแล้วนำพระธาตุประดิษฐานยังถ้ำในบริเวณนั้น (3) มีผู้ทูลขอ เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จยังริมฝั่งแม่น้ำระมิงค์แล้วทรงพบกัณโณหินรูปเต่า และประทับนั่งบนกัณโณหินเต่านั้น พญานาคผู้พำนักอยู่ในแม่น้ำระมิงค์ขึ้นมากะทำการสักการะพระพุทธเจ้าพร้อมทูลขอพระเกศาธาตุ แต่พระพุทธเจ้าทรงแลเห็นว่า ที่แห่งนี้ไม่มีถ้ำที่สามารถประดิษฐานพระเกศาธาตุได้ จึงไม่ทรงมอบพระเกศาธาตุ พญานาคจึงเปลี่ยนเป็นทูลขอให้พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทไว้ในที่แห่งนี้ เพื่อไว้เป็นที่สักการะของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายแทน พระพุทธเจ้าจึงประทับรอยพระบาทไว้ 2) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาท พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทลงในสถานที่ที่พระองค์เสด็จไปเท่าที่มีปรากฏในพระเจ้าเลียบโลก เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จยังเมืองลี้ (ลำพูน) พญานาคทูลขอให้พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทไว้เป็นที่สักการะของมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย หรือสังเกตว่าตั้งแต่ผู้ที่ 3 เป็นต้นมา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปที่แห่งใดผู้คนในพื้นที่นั้นจะทูลขอให้พระองค์ประทับรอยพระบาทไว้สันนิษฐานว่า คงมาจากการ

เลียนแบบเหตุการณ์ในมหาวงศ์และท้าวธาดาวงศ์ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จประทับรอยพระบาทบนเขาสุมนภูฏ หรือไม่มีผู้ใดทูลขอแต่เป็นการประทับรอยพระบาทด้วยพระองค์เอง อาจจะเป็นพุทธประเพณี 3) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าโปรดยักษ ในพระเจ้าเลียบโลกกล่าวว่ามียักษ์ตนหนึ่งอยู่มาตั้งแต่ปฐมกัลป์ อดีตพระพุทธเจ้าทั้งสามพระองค์เสด็จมาโปรดยักษตนนี้ ก็ไม่สามารถละความโกรธโมโหร้ายของตนได้ พระสมณโคตมพุทธเจ้าจึงเสด็จมาโปรด ยักษตนนี้สำแดงฤทธิ์ทำร้ายพระพุทธเจ้า แต่พระองค์สามารถสกัดกั้นได้ด้วยฤทธิ์ ยักษเห็นเป็นอัศจรรย์ จึงน้อมรับบูชาพระพุทธเจ้าตั้งแต่นั้นมา 4) เหตุการณ์พระพุทธเจ้าโปรดพญานาค พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปทางทิศเหนือของฝั่งแม่น้ำระมิงค์ทรงพบกับพญานาค พระองค์ทรงทรมานพญานาค โดยบันดาลไม่ให้พญานาคขยับร่างได้ พญานาคจึงรู้ว่าผู้ที่ตนจะทำร้ายนั้น คือพระพุทธเจ้าจึงอธิษฐาน หากบุคคลผู้นี้เป็นพระพุทธเจ้าจริง ขอให้ร่างของตนสามารถขยับได้ดังเดิม พระพุทธเจ้าจึงทรงคลายฤทธิ์ลง พญานาคจัดอาสนะให้พระพุทธเจ้าประทับ แล้วถวายอาหารพร้อมด้วยเครื่องบูชาต่างๆ แต่พระพุทธเจ้ากลับเสวยไม่ได้ พญานาคจึงเฝ้ามน้ำพุพุ่งขึ้นจากแผ่นดินแล้วนำขึ้นทองคำรองน้ำมาถวายและปรนนิบัติพระพุทธเจ้า พญานาคน้อมรับสมทานศีล 5 เป็นพุทธมามกะ และควักดวงตาทั้งสองข้างถวายพระพุทธเจ้าเป็นพุทธบูชา 5) เหตุการณ์ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ ในพระเจ้าเลียบโลกผูกที่ 10 พระพุทธเจ้าตรัสถึงกัลยยุคหลังจากพระองค์เสด็จปรินิพพานไปแล้ว แสดงถึงความเสื่อมทรามในจิตใจของมนุษย์ที่หาศีลธรรมมิได้ ทั้งยังปรากฏความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์จากการเป็นคนดีเป็นคนเลว จากคนเลวเป็นคนดี 6) เหตุการณ์พระเจ้าอโศกกับพระพุทธเจ้า ในผูกที่ 2 ได้ระบุถึงพระเจ้าอโศกที่คอยติดตามปรนนิบัติพระพุทธเจ้าไปแทบทุกแห่ง มีบางครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปพระองค์เดียว หรือมีเพียงพระภิกษุที่เป็นสาวกเท่านั้นที่ติดตาม และพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์ถึงพระเจ้าอโศกว่าจะเป็นผู้แบ่งพระธาตุของพระองค์ไปประดิษฐานยังสถานที่ต่างๆ ในชมพูทวีป 7) เหตุการณ์การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ในผูกที่ 11 กล่าวถึงหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ เทวดา และพระราชาทั้งหลาย ต่างแบ่งพระบรมสารีริกธาตุแล้วบรรยายว่าแบ่งเป็นพระอัฐิส่วนไหน มีจำนวนเท่าไร แล้วนำไปประดิษฐานที่ใดบ้าง

อภิปรายผล

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า 1) ด้านผู้แต่ง คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ ทั้ง 11 ผูก ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ปรากฏสมัยที่จาร คือ จ.ศ. 1277 (พ.ศ.2458) มีอายุเก่าแก่ถึง 107 ปี ผลงานผู้จาร ไม่ปรากฏข้อมูลผลงานผู้จาร แต่ปรากฏชื่อผู้จารทุกผูก 2) ด้านโครงสร้าง ทั้ง 11 ผูกมีโครงสร้างคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ นิเทศ ปฏินิเทศ 3) ลักษณะการประพันธ์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ เป็นการพรรณนาเชื่อมโยงพื้นที่ในการเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า เช่นการแสดงพระธรรมเทศนา การบิณฑบาต ประทานรอยพระบาท ประทานพระเกศาธาตุ และทำนายการประดิษฐานการพระสารีริกธาตุ ซึ่งโครงสร้างของตำนานพระเจ้าเลียบโลก จะขึ้นต้นด้วยพุทธทำนายอนาคตการตั้งบ้านเมืองและความเป็นมาของศาสนาสถานต่างๆ แล้วเป็นการประทับรอยพระบาทพร้อมทั้งพระเกศาธาตุไว้กับพระเจดีย์ต่างๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวรรณกรรมฉบับนี้มีโครงสร้างแบบนี้ทุกฉบับ ที่แพร่กระจายในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (สุรัชย์ ชินบุตร, 2559)

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การปริวรรตและแปลคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกอก จังหวัดน่าน สรุปได้ดังนี้ คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มีต้นฉบับหน้าลานทั้งหมด 11 ผูก 475 หน้า ผู้วิจัยปริวรรตและแปลได้ 130 หน้า ซึ่งใกล้เคียงกับตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกู่คำ ที่มี 12 ผูก 470 หน้า (ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมโม, & ประทีป พิชทองกลาง, 2564)

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์นี้คือ ความเพียร ศีล 5 หลักกฤษฎีธรรม 5 หิริโอตตปปะ อนุปปกัปปิกา สัมปัตติสุข มิจฉาทิฏฐิ ยมกปฏิหาริยะ อกุศลมูล 3 อินทริยสังวร และ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และมีเหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์คือ พระพุทธเจ้ามอบพระเทศาธาดู ประทับรอยพระบาท โปรดยักษ์ โปรดพญานาค ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ พระเจ้าอโศก กับพระพุทธเจ้า และการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งต่างกับเหตุการณ์ของวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกาที่มี 8 เหตุการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบกับวรรณคดี 5 เรื่องคือพระไตรปิฎก อรรถกถา ทาฐาธาตุวงศ์ ที่ปวงศและมหาวงศ์ โดยเพิ่มเหตุการณ์อดีตพระพุทธเจ้าทั้งสามเสด็จ (ชินนทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2560)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอก ตำบลท่าวัว อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางการแสวงบุญสักการะพระธาตุและรอยพระบาทแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและยังเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์การประดิษฐานของพุทธศาสนาในดินแดนโบราณที่ปรากฏในพระเจ้าเลียบโลกสังเกตได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นสถานที่ใดมีความเหมาะสมพระองค์จะทรงมอบพระเทศาธาดูและประทับรอยพระบาทไว้ในที่แห่งนั้น แล้วพยากรณ์ว่าหลังจากพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว พระบรมสารีริกธาตุส่วนใดของพระองค์จะมาประดิษฐานยังที่ แห่งนี้ รวมทั้งได้รับความรู้ในเรื่องลักษณะการเขียนตัวอักษร การอ่านคำยากที่ผู้จารได้จารลงไว้ในคัมภีร์โบราณ และคำพิเศษ และการแปลเป็นภาษาไทยทำให้ผู้สนใจเข้าใจ และอ่านได้ง่ายมากขึ้น

บทสรุป

คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ มี 11 ผูก จำนวนหน้าลานเมื่อรวมกันแล้วได้ 404 หน้า จารเมื่อ พ.ศ. 2458 มีอายุ 107 ปี ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่ปรากฏชื่อของผู้จารทั้ง 11 ผูก ด้านการวิเคราะห์คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับวัดกอกฯ 4 ด้านคือ 1) รูปลักษณ์และการนำไปใช้ คัมภีร์นี้เป็นคัมภีร์โบราณล้านนา มีหน้าลาน 5 กว้าง 5.25 เซนติเมตร ยาว 51.5 เซนติเมตร ลายมือในการจารผูกที่ 1 และผูกที่ 11 ซึ่งเป็นผลงานของ กัญไชยภิกขุ เส้นอักษรมีความสวยงามอ่านง่าย ภิกษุสงฆ์นำไปใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา 2) โครงสร้างและเนื้อหาหลัก คัมภีร์นี้มีโครงสร้างทั้ง 11 ผูกคล้ายกันคือ มีบทอุเทศ บทนิเทศ และบทปฏินิเทศ 3) หลักธรรม คัมภีร์นี้มีหลักธรรมเด่นชัด ดังนี้ ผูกที่ 1 ความเพียร ผูกที่ 2 ศีล 5 ผูกที่ 3 กฤษฎีธรรม ผูกที่ 4 หิริโอตตปปะ ผูกที่ 5 อนุปปกัปปิกา ผูกที่ 6 สัมปัตติสุข ผูกที่ 7 มิจฉาทิฏฐิ ผูกที่ 8 ยมกปฏิหาริยะ ผูกที่ 9 อกุศลมูล ผูกที่ 10 อินทริยสังวร และผูกที่ 11 ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร 4) เหตุการณ์สำคัญ คัมภีร์นี้มีเหตุการณ์สำคัญ 7 เหตุการณ์ คือ (1) พระพุทธเจ้ามอบพระเทศาธาดู (2) พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาท (3)

พระพุทธเจ้าโปรดยักข์ (4) พระพุทธเจ้าโปรดพญานาค (5) ยุคเสื่อมของมนุษยชาติ (6) พระเจ้าอโศก กับพระพุทธเจ้า และ (7) การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลโดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ไบเบิลล้านนาที่มีอยู่จำนวนมาก
2. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่างๆ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิล รวมถึงวัดและโรงเรียน เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมคัมภีร์ไบเบิลล้านนาให้คงอยู่ตลอดไป และควรจัดให้มีศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ภาษาล้านนา คัมภีร์ไบเบิล มีปัจจัยมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองและสืบทอดกันต่อไปอย่างยั่งยืน
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกกอก ตำบลท่าน้ำ อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษาเปรียบเทียบตำนานคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับต่างๆ ทั้งของล้านนา อีสาน ประเทศเพื่อนบ้าน ว่ามีความแตกต่าง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างไร มีบทบาทเกี่ยวข้องกับด้านใดในทางพระพุทธศาสนา และมีส่วนวนในการแต่งหรือการดำเนินเรื่องเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2560). อิทธิพลของวรรณคดีพุทธศาสนาอินเดีย-ลังกาและวรรณคดีพุทธ ศาสนา ล้านนาที่มีต่อการประพันธ์พระเจ้าเลียบโลก. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(2), 35-63.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2548). พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก: เรื่องเล่าชนเผ่าไท. *วารสารไทยศึกษา*. 1(1), 148.
- ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมฺโม, และประทีป พิษทองกลาง. (2564). การท่องเที่ยวเชิงพุทธตามคัมภีร์ไบเบิลพระเจ้าเลียบโลกในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปณิธาน*. 17(2).203-232.
- เถียรชัย อักษรดิษฐ์. (2552). *ตำนานพระเจ้าเลียบโลก การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ล้านนา ภูมินาม ตำนาน ผู้คน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ธารปัญญา.
- รัตนาพร เศรษฐกุล. (2552). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรม แอ่วเชียงใหม่-ลำพูน*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2524). *พระเจดีย์ในล้านนาไทย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินีนาง สมบุญนอก. (2555). *พุทธศิลป์ล้านนา: คุณค่า ศรัทธา และการอนุรักษ์*. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรัชย์ ชินบุตร. (2559). อรรถาธิบายพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลกฉบับอีสาน: การสืบทอดและการสร้างสรรค์. *วารสารไทยศึกษา*. 12(1), 1-34.